

Mimarlık Diplomalarının Uluslararası Tanınırlığı ve Eşdeğerliği Bağlamında
Mimarlık Eğitimi Süresine İlişkin
MİDEKON Yönetim Kurulu Raporu¹
28 Temmuz 2023

Sunuş:

Türkiye’de Mimarlık eğitiminin uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi son yirmi yıldır yoğun şekilde mimarlık ortamında tartışılmış olmakla² birlikte, bu konuda ulusal düzeyde gerekliliklerin gerçekleşmesine yönelik bir düzenleme için henüz ortak bir görüş geliştirilerek, YÖK’e iletilmemiştir.

Bu sorunun çözümü için konuyu gündemine alan MİDEKON Yönetim Kurulu, 6 Aralık 2021 - 22 Nisan 2022 tarihleri arasında düzenlediği haftalık toplantılarla konunun farklı boyutlarını ele almıştır. Yapılan toplantılarda mimarlık eğitiminin süresi, niteliği ve mesleğe kabul için gereklilikler hakkında dünya ve Türkiye’deki süreçler ve mevzuat incelenmiş ve konuya ilişkin birikimleri olan akademisyenlerle bir araya gelerek tartışmalar yürütülmüştür. Konunun tüm boyutları ile ele alındığı bu yoğun çalışma süreci sonunda, mesleği icra edecek mimarlık bölümleri mezunlarının eğitimi için zaruri olan süreye ilişkin ölçütleri tanımlamayı amaçlayan bu ön rapor hazırlanmıştır.

28 Nisan 2022 tarihi itibarıyla yapılan tartışmaların belirli bir yeterliliğe ulaştığı düşünülerek hazırlanan bu raporun ilk taslağı MİDEKON (Mimarlık Fakültesi Dekanlar Konseyi), MOBBİG (Mimarlık Bölüm Başkanları İletişim Grubu), MİAK (Mimarlık Akreditasyon Derneği) ile TMMOB Mimarlar Odası bünyesinde kurulmuş olan SMGM (Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi) ve MİMeKK (Mimarlık Mesleğe Kayıt ve Kabul Kurulu) olmak üzere mimarlık ortamının bileşenleri ile paylaşılmıştır. Bu bileşenlerden gelen yazılı görüşlerle, yapılan ortak toplantılarda gündeme getirilen görüş ve öneriler de gözetilerek hazırlanan rapor güncellenmiş ve 28 Temmuz 2023 tarihli MİDEKON Genel Kurulu’nda YÖK’e sunulmak üzere kabul edilmiştir.

Bu raporun hazırlık sürecinde eğitimin süresine ilişkin söz konusu değişikliklerin gerekçeleri, ulusal ve uluslararası mevzuat, istenen değişikliklerin getireceği olası sonuçlar, değişikliğe yönelik kolaylaştırıcı unsurlar ve geçiş sürecine ilişkin düzenlemeler de göz önüne alınmıştır. Rapor

¹ Bu raporun ilk sürümü 4 Aralık 2021’de İTÜ’de yapılan Seçimli MİDEKON Genel Kurul ile göreve gelen Prof. Dr. Neriman ŞAHİN GÜÇHAN (ODTÜ, Başkan), Prof. Dr. Murat GÜL (İTÜ, Başkan Yardımcısı), Prof. Dr. Fehmi DOĞAN (İYTE, Sekreter Üye), Prof. Dr. Arda İNCEOĞLU (MEF, Asıl Üye), Prof. Dr. Nezih AYIRAN (UKÜ, Asıl Üye), Prof. Dr. Ayşin SEV (MSGSÜ, Yedek Üye), Prof. Dr. Mine TANAÇ ZEREN (DEU, Yedek Üye), Prof. Dr. Ulaş DAĞLI (DAÜ, Yedek Üye), Prof. Dr. Namık ERKAL (TEDÜ, Yedek Üye) ve Prof. Dr. Kemal Reha KAVAS (AÜ, Yedek Üye)’in katılımı ile hazırlanarak, 28 Nisan 2022 tarihinde tamamlanmıştır. Raporun MİDEKON ve mimarlık meslek alanının diğer bileşenleri ile tartışılarak güncellenmesi sürecinde dekan olarak görev sürelerini tamamladıkları için MİDEKON Yönetim Kurulu üyeliğinden ayrılan Prof. Dr. Murat GÜL, Prof. Dr. Nezih AYIRAN, Prof. Dr. Mine TANAÇ ZEREN, Prof. Dr. Ulaş DAĞLI ve Prof. Dr. Kemal Reha KAVAS’a özgün metne yaptıkları katkılar için içten teşekkürlerimizi sunarız. Bu 28 Temmuz 2023 tarihli MİDEKON Genel Kurulu’nda görüşülmüş, son düzenlemeler yapılarak YÖK’e sunulmak üzere uygun bulunmuştur.

² 2000’li yılların başlarındaki tartışmaları özetleyen Avrupa Birliği sürecinde mimarlık eğitiminin dönüşümüne dair Mimarlar Odası’nda yapılmış bir panelin ve yine aynı zamanlarda yapılmış bir yuvarlak masa toplantısının çözümlemesi için bkz. <http://www.mimarlarodasiansankara.org/index.php?Did=1412> ve <http://www.mimarlarodasiansankara.org/dosya/bulten-26.pdf>.

kapsanmayan konularda YÖK'ün yapacağı değerlendirme ve önerilere göre ilgili tarafların katılımıyla çalışmaların sürdürülmesi öngörülmektedir.

1. Eğitimin süresine ilişkin değişikliğin gerekçesi

Mimarlık eğitiminin süresinin yeniden değerlendirilmesine yönelik önemli ulusal ve uluslararası gerekçeler temelde üç grupta tanımlanabilir:

a. Türkiye’de mimarlık eğitimi müfredatı:

Dünyada neredeyse hiç bir ülkede dört yıllık mimarlık lisans programı mezunlarına mesleki uygulama yetki ve sorumluluğu verilmemekte; bu yetki ancak beş yıllık eğitim ve/veya farklılaşan mesleki uygulama deneyimi ile alınmaktadır. Kurguları farklılıklar gösterse de uluslararası düzeyde mimarlık okullarının hemen hepsinde beş yıllık veya stajlarla birlikte daha uzun süreli müfredat uygulanırken (Ek 1)³, Türkiye’de benzer bir müfredat 1983 yılından bu yana dört yılda verilmeye başlanmıştır. 1983 yılından önce ise Türkiye’de birçok mimarlık bölümünde, kesintisiz beş yıllık yüksek lisans düzeyinde mimarlık eğitimi uygulandığı bilinmektedir.

Türkiye’de Cumhuriyet ile beraber 1924 yılında 4 yıl olarak başlayan mimarlık eğitiminin süresi, Osmanlı döneminde Sanâyi-i Nefîse Mektebi adıyla eğitime başlayan ve Cumhuriyetten sonra da Türkiye’nin mimarlık eğitimi veren ilk kurumu olan Güzel Sanatlar Akademisi’nde Ernst Eglî’nin yaptığı bir reform ile 1934 yılında beş yıla çıkarılmıştır⁴. Daha sonra kurulan ve mimarlık mezunu veren ikinci okul olan İstanbul Teknik Üniversitesi’nde de mimarlık eğitimi 1945 yılından 1975 yılına kadar, beş yıllık kesintisiz bir eğitimle sürdürülmüştür. 1975 yılında dört yıllık lisans derecesi sonrasında iki yıllık yüksek lisans sistemine geçilmiştir⁵.

Uluslararası örneklerle göre belirlenmiş ve Türkiye’de de geçmişte uygulanmış olan beş veya altı yıllık mimarlık eğitim programı günümüzde Türkiye’deki mimarlık programlarında dört yıllık bir sürede verilmeye çalışılmaktadır. Bu durum öğrencilerin ders içi ve ders dışı yüklerini önemli ölçüde arttırırken; öğrencilere kendilerini geliştirmeleri için sunulması beklenen esnekliklerin⁶ sağlanmasını da engellemektedir. Mimarlık eğitiminde süreye bağlı bu kısıtlama uluslararası kalite standartları doğrultusunda yapılabilecek iyileştirmeleri de güçleştirmektedir. Ayrıca, eğitimin süresine bağlı mimarlık bölümlerindeki müfredat yoğunluğu, YÖKAK ile ulusal ve uluslararası mimarlık akreditasyon süreçlerinde bölümlerin karşılaştığı sıklıkla ifade edilen ve üniversite ya da bölüm düzeyinde çözümlenemez ciddi bir sorun ve eleştiri konusudur.

³ İkbâl Ece Postacı (2021). “Türkiye ve Avrupa Ülkelerinde Mimarlık Mesleğine Kabul Süreci”. MİDEKON Raporu.

⁴ Bkz. “Eğitim Süresinin Uzatılması 1924 tarihli Talimatnamede Mimarlık Şubesinin öğretim süresi 4 yıl iken, yeni Talimatnamede bölümün adı “Yüksek Mimari Şubesi” olarak değiştirilmiş ve öğretim süresi 5 yıla çıkarılmıştır. 1934 tarihli Talimatnamede, Yüksek Mimarlık, Resim, Heykeltıraşlık ve Tezini Sanatlar Şubelerinden oluşan Akademi’nin eğitim döneminin Ekim’in ilk günü başlayıp Haziran’ın 15’inde bittiği belirtilmiştir.” (Aysel, Erkiç, 2017, s. 76).

Aysel, N. R., Erkiç, H. N. (2017), Ernst Eglî’nin Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Eğitimi Reformu Çalışmaları; in A. Cengizkan, S. Bancı, N. M. Cengizkan (Eds.), Ernst Eglî: Türkiye’ye Katkıları: Yerel Yorumlar, Eğitimde Program, Pratiğin Muhasebesi, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 2017, ss. 75-84.

⁵ Kulaksızoğlu, E. (2010) Dünya Bilmek, Yarınları Aydınlatmak, İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.

⁶ Eğitimde sunulması önerilen esneklikler konusunda bkz. YÖK (2019). Geleceğin meslekleri çalışmaları. https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2019/gelecegin_meslekleri_calismalari.pdf

Mimarlık eğitiminin en az beş yıl olması, öğretimde kazanılan bilgi ve becerilerin öğrenci tarafından içselleştirilmesi ve çeşitli pratiklerle özümsemesini olanaklı kılmaktadır. Dolayısı ile Türkiye’de müfredatın dört yıl olması mimarlık eğitiminin uluslararası norm ve kabuller çerçevesinde verilmesini engellemektedir.

b. Mimarlık diplomalarının uluslararası tanınırlığı ve eşdeğerliği:

Avrupa Birliği müktesebatına göre hazırlanan Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin Mesleki Niteliklerin Tanınmasına ilişkin 7 Eylül 2005 tarihli 2005/36/EC Direktifi⁷ Madde 6’da hizmet sunumunun kolaylaştırılması için “... geçici veya ara sıra sınır ötesi hizmetler sunan, halk sağlığı veya güvenliği etkileri olan düzenlenmiş meslekler için özel hükümler öngörülmalıdır” hükmü yer alır. Bu hükme uygun olarak aynı Direktifte Madde 9’da özel hükümlerle tanınması beklenen meslekler “genel bakımdan sorumlu hemşire, dış hekimi, veteriner hekim, ebe, **mimar**, eczacı ve doktor” olarak belirlenmiş ve Madde 19’da bu mesleklerin uluslararası tanınırlığı ve eşdeğerliğinin sağlanması için asgari koşulların tanımlanması gereği ifade edilmiştir.

Sağlıkla ilgili mesleklerde bu direktifle ilgili hükümler kabul edilerek, YÖK tarafından 2005’den itibaren uygulamaya koyulmuş olmakla birlikte, Türkiye’de dört yıla sınırlanan mimarlık eğitim programlarında bu uyum henüz sağlanamamıştır.

2005/36/EC Direktifine göre yapılan değişiklikleri içeren, 2013 yılında kabul edilen ve 18 Ocak 2016 tarihinde yürürlüğe giren Güncellenmiş Mesleki Yeterlilikler Yönergesi⁸, Avrupa Birliği çapında tanımlanan mesleklerde hızlı ve otomatik tanıma sağlayan çerçeve⁹ ile mimarlık

⁷ DIRECTIVE 2005/36/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 7 September 2005 on the recognition of professional qualifications (Text with EEA relevance), L 255/22, date: 30.9.2005:1, item 6

Bu direktifte (2005) yer alan Madde 6’ya göre üye devletler arasında kişilerin ve hizmetlerin serbest dolaşımının önündeki engellerin kaldırılması Topluluğun hedeflerinden biridir:

“The facilitation of service provision has to be ensured in the context of strict respect for public health and safety and consumer protection. Therefore, specific provisions should be envisaged for regulated professions having public health or safety implications, which provide cross-frontier services on a temporary or occasional basis.”

⁸ DIRECTIVE 2013/55/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 20 November 2013 amending Directive 2005/36/EC on the recognition of professional qualifications and Regulation (EU) No 1024/2012 on administrative cooperation through the Internal Market Information System (‘the IMI Regulation’), Sf: 26-27

“(35) Article 46 is replaced by the following:

‘Article 46

Training of architects

1. Training as an architect shall comprise:

(a) a total of at least five years of full-time study at a university or a comparable teaching institution, leading to successful completion of a university-level examination; or

(b) not less than four years of full-time study at a university or a comparable teaching institution leading to successful completion of a university-level examination, accompanied by a certificate attesting to the completion of two years of professional traineeship in accordance with paragraph 4.

...

3. The number of years of academic study referred to in paragraphs 1 and 2 may in addition be expressed with the equivalent ECTS credits.

4. The professional traineeship referred to in point (b) of paragraph 1 shall take place only after completion of the first three years of the study. At least one year of the professional traineeship shall build upon knowledge, skills and competences acquired during the study referred to in paragraph 2. To that end, the professional traineeship shall be carried out under the supervision of a person or body that has been authorised by the competent authority in the home Member State. Such supervised traineeship may take place in any country. The professional traineeship shall be evaluated by the competent authority in the home Member State.”

Kaynak: <https://uluslararasi.yok.gov.tr/Documents/Mevzuat/uluslararasi/EK4-Directive%202013-55-EU%20of%20the%20European%20Parliament%20and%20of%20the%20Council.pdf>, Erişim 21 Nisan 2022.

⁹ “Professional qualifications are automatically recognised if they are from a university or equivalent-level institution and if the studies

mesleğinde de **otomatik tanıma için gerekli asgari eğitimi, sürekli beş yıl eğitim veya sürekli dört yıl eğitimi takiben iki yıllık mesleki staj olarak** belirler.

Her ne kadar bu belgede dört yıllık eğitim ile beraber iki yıllık mesleki deneyim bir alternatif olarak kabul edilse de, bu alternatif **Uluslararası Mimarlar Birliği'nin** (International Union of Architects, UIA) 2005'de kabul ettiği¹⁰ ve 2017 yılında güncellediği **Mimarlık Eğitim Kartasına**¹¹ göre geçerliliğini yitirmiştir. Çünkü söz konusu kartada **mimarlık eğitimi en az beş yıl olup, üzerine iki yıl mesleki deneyim öngörülmektedir.**

Nitekim aşağıda verilen Tablo 1'de görüldüğü üzere **Avrupa Birliği ülkelerinde bulunan mimarlık okullarının hemen hepsinde 1 ila 3 yıllık mesleki uygulama öncesinde asgari beş yıllık programlar uygulanmaktadır.**

Hatta UNESCO-UIA Eğitim Program ve Sistemlerinin Akreditasyonu için Süreç Rehberi (The UNESCO-UIA Validation System Procedures Manual For Study Programmes and Systems) **Bölüm I.2'de verilen ölçütlere göre mimarlık okulları akredite olmak için beş yıl koşuluna uymak durumundadırlar.**¹²

Bu nedenle, Türkiye'de dört yıllık bir eğitim sonunda elde edilen mimarlık lisans derecesi, uluslararası hareketlilik ve AB mesleklerin serbest dolaşımı¹³ ilkesi açısından ciddi bir engeldir.

-
- lasted at least 5 years' full-time or 4 years' full-time with the completion of two years' professional traineeship
 - had architecture as the principal component
 - had theoretical and practical components
 - taught the basic knowledge, skills and competences listed in Article 46(2) of Directive 2005/36/EC."

https://ec.europa.eu/growth/single-market/single-market-services/free-movement-professionals/recognition-professional-qualifications-practice/automatic-recognition_en

¹⁰ UIA İstanbul Genel Kurulu'nda, Temmuz 2005'de kabul edilen UNESCO-UIA Validasyon Konseyi kararında eğitim süresi ve aşamaları açıklamalı olarak ortaya konmaktadır. Buna göre: "... Eşkredilendirilmiş / onaylanmış / tanınmış üniversite veya eşdeğer bir kurumda, eşkredilendirilmiş / onaylanmış / tanınmış bir mimarlık programında, mimarlık dalının ana konusunu oluşturduğu, beş yıldan az olmayan bir eğitimidir." Bkz.

¹¹ "The balanced acquisition of subjects and capabilities cited in Sections II.3 and II.4 requires a period of not less than five years of full-time studies in an accredited Study Programme at University or an equivalent institution."

https://www.uia-architectes.org/wp-content/uploads/2022/02/Architectural-Education-Charter_2017_english.pdf

¹² "I.2. Schools of architecture and the UNESCO-UIA validation criteria:

The UIA recognises that study programmes in architecture vary, sometimes considerably, in terms of duration of study, delivery structures, and programme content. Thus, although the model preferred as prerequisite for registration/licensing/certification to practice and for full recognition under the UNESCO-UIA validation system is, normally, a combination of a minimum 5 years full time study (or its part time equivalent) plus 2 years professional practice experience (PPE), the UIA Validation Council for Architectural Education (VCAE) will consider a range of programmes as eligible for validation.

Acceptable variations in the overall format of a study programme will be considered in the eligibility stage of the validation process."

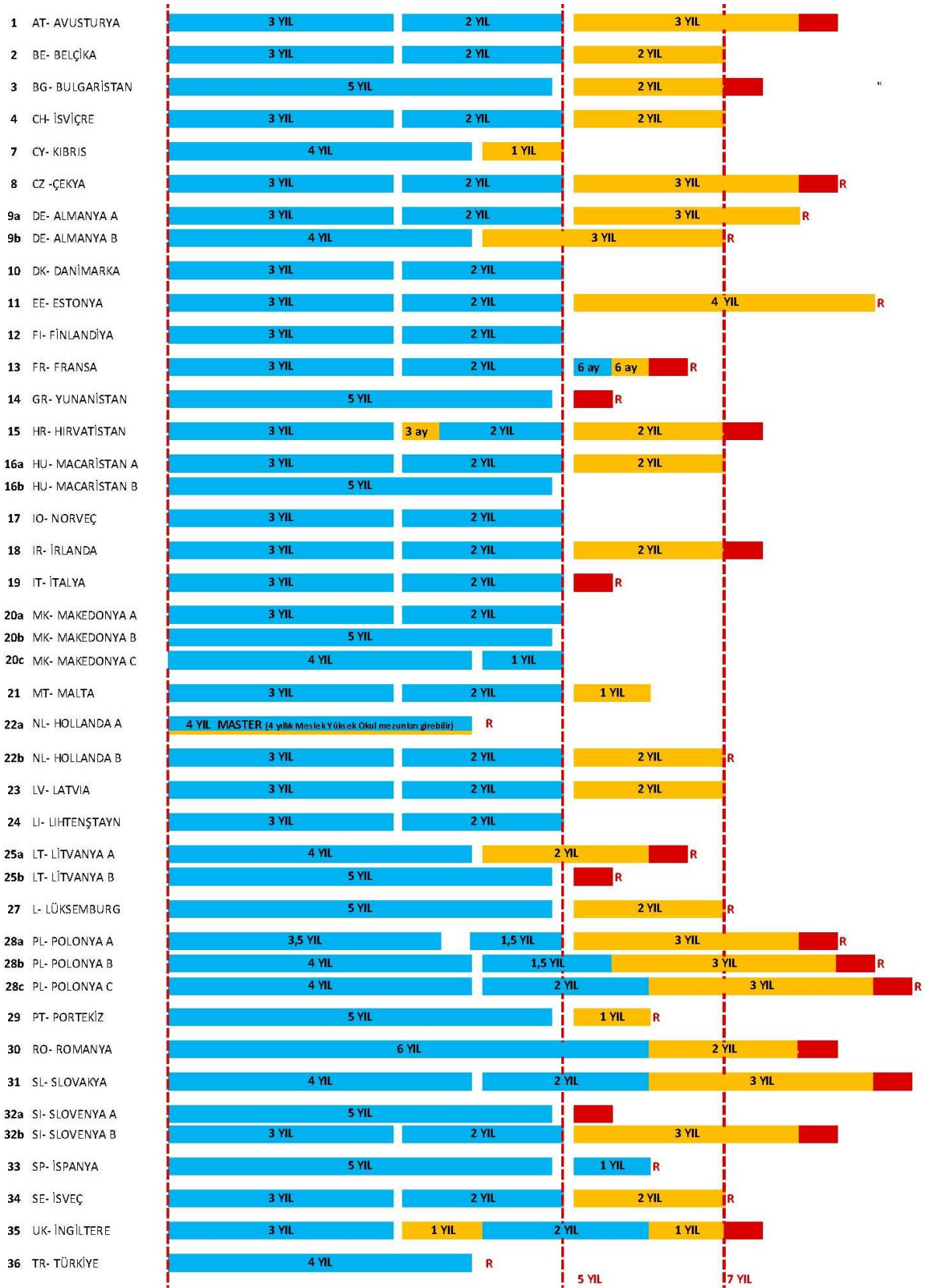
https://www.uia-architectes.org/wp-content/uploads/2022/02/UNESCO-UIA-Validation-System-Manual_2017_english.pdf

¹³ İlgili Avrupa Birliği direktifinde, mimarlık serbest dolaşım için belirlenmiş mesleklerden biri olarak belirtilmiştir:

"Freedom of movement and the mutual recognition of the evidence of formal qualifications of doctors, nurses responsible for general care, dental practitioners, veterinary surgeons, midwives, pharmacists and architects should be based on the fundamental principle of automatic recognition of the evidence of formal qualifications on the basis of coordinated minimum conditions for training." Directive 2005/36/EC of The European Parliament and of the Council.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32005L0036&rid=9>

Tablo 1: Avrupa Mimarlık Okullarında Eğitim ve Mesleğe Kabul Süreci. (Kaynak Postalcı 2022)



Zorunlu Eğitim	Sınav zorunluluğu
Mesleki Staj	R İlgili meslek odası ya da örgüte kayıt zorunluluğu

www.efiade.org
<https://www.ace-cae.eu/access-to-the-profession/how-to-become-an-architect/>

Dolayısıyla, Türkiye’de mezunlarımızın elde ettiği mimarlık lisans dereceleri, son yıllarda yürürlüğe giren mevzuata göre AB ülkelerinde meslek derecesi olarak doğrudan kabul edilmemektedir.¹⁴

c. Türkiye’deki mimarlık eğitiminin uluslararasılaşması ve uluslararası öğrencilerin tercihleri açısından eğitim süresine ilişkin sorunlar:

Onuncu Kalkınma Planı’na (2014-2018) göre hazırlanan *Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi*’nde YÖK’ün temel hedeflerinden biri Türkiye’ye daha fazla sayıda ve daha nitelikli uluslararası öğrenci çekmektir.¹⁵ Buna karşın, Türkiye’de mimarlık bölümlerinin verdiği dört yıllık diploma ile mezunlarımız, Avrupa Birliği ile gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler de dâhil birçok ülkede mimarlık mesleğini icra edememektedir. Bu nedenle mimarlık bölümlerine başvuran nitelikli uluslararası öğrenci sayısı düşük olup, YÖK’ün belirlediği uluslararasılaşma ve uluslararası öğrenci sayısının artırılması hedefleri ile örtüşmemektedir.

ç. AFAD tarafından 2011’de hazırlanan ve 2013’de güncellenen Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı’nda (2012-2023) mimarlık eğitime ilişkin öneriler:

AFAD tarafından hazırlanıp 18.08.2011 tarih, 28029 sayılı Resmi Gazete’de¹⁶ yayımlanan *Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı*’nda (2012-2023) yer alan ve **YÖK’ün sorumlu kuruluş olarak belirlendiği B.1.7.1. kodlu eylemle**¹⁷ birlikte, söz konusu belgede diğer kamu kurumlarının sorumlu kuruluş olarak belirlendiği eylemlerin gerçekleşmesi için **mimarlık eğitiminin “nitelikli, verimli ve uygulamaya yönelik” olarak iyileştirilmesi öngörülmektedir.** Nitelikli eğitimin uluslararası önkoşullarından biri de mimarlıkta eğitim süresinin 5 yıldan az olmamasıdır.

2. Mimarlık eğitimi için önerilen beş yıllık model

Yukarda açıklanan gerekçelerle, **MİDEKON Yönetim Kurulu mimarlıkta eğitim süresinin beş yıla çıkarılmasını bir zorunluluk olarak görmektedir.**

- a. Bu kapsamda farklı alternatifler (3+2, 4+1 ve 5+0) tartışılmıştır. Türkiye’deki mevcut sisteme daha sağlıklı uyum sağlayabilme olanağı göz önüne alınarak “dört artı bir” (4+1) modeli ile dört yıllık lisans derecesinden sonra bir yıllık projeli (tezsiz) yüksek lisans derecesi uygulamasının daha uygun olacağı benimsenmiştir. Bu modele göre eklenecek beşinci yıl her mimarlık okulunun geleneğine ve kapasitesine göre farklı uzmanlıkları (örneğin mimari

¹⁴ Doğrudan kabule ilişkin bkz “Training as an architect shall comprise a total of at least four years of full-time study or six years of study, at least three years of which on a full-time basis, at a university or comparable teaching institution. The training must lead to successful completion of a university-level examination.” Article 46 of DIRECTIVE 2005/36/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 7 September 2005 on the recognition of professional qualifications.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32005L0036&rid=9>

¹⁵ YÖK (2017). Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi 2018-2022.

https://www.yok.gov.tr/Documents/AnaSayfa/Yuksekogretimde_Uluslararasılaşma_Strateji_Belgesi_2018_2022.pdf

¹⁶ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110818-13.htm> ile 2013 de güncellenen *Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı* (2012-2023) metni için bakınız: <https://deprem.afad.gov.tr/assets/udsep/UDSEP2023.pdf>

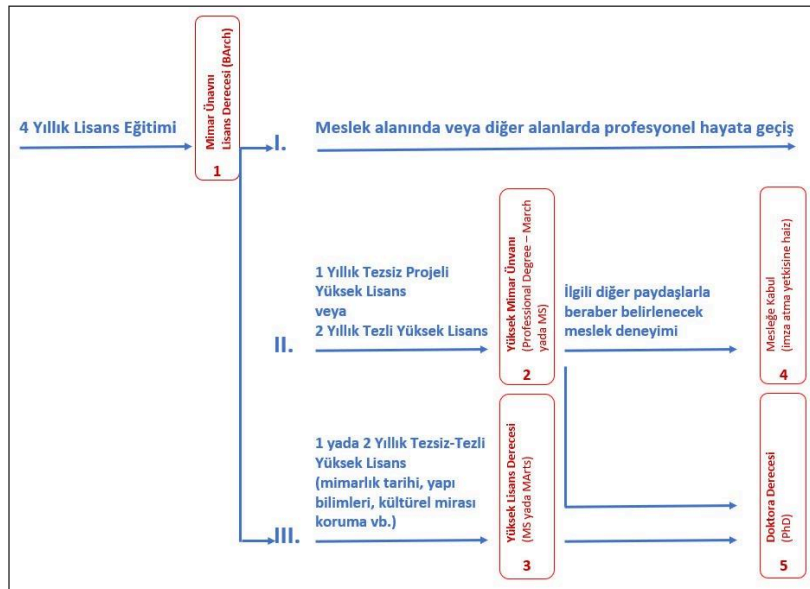
¹⁷ *Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı* (2012-2023):

STRATEJİ B.1.7. İnşaat sektöründe çalışan personelin hizmet içi eğitim sağlanacaktır.

Eylem B.1.7.1. Üniversitelerde daha nitelikli, verimli ve uygulamaya yönelik mühendislik ve mimarlık eğitiminin verilmesi sağlanacaktır. (sf.42)

tasarım, yapı bilgisi, kültürel miras koruma gibi) içerecek şekilde proje odaklı olarak düzenlenir.

- b. Önerilen **beş yıllık model** ile mezunlar **mimarlık yüksek lisans** derecesi alacaktır. Bu derece Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Kanada ve Avustralya gibi gelişmiş ülkelerde kazanılan profesyonel yüksek lisans derecesine (Professional Degree – M.Arch) benzer bir derecedir. Bu modele göre beş yıllık eğitim, imza atma yetkisine haiz **yüksek mimar** unvanının alınması için bir **ön koşul** olup, bu koşulu sağlayanlar en az 1 yıllık büro ve uygulama deneyimi sonrasında Mimarlar Odasına kayıt hakkı kazanırlar.
- c. Beş yıllık eğitim ile mimarlık **yüksek lisans** derecesini alanlar, daha sonra isterlerse bir ya da iki yıl süreli tezli yüksek lisans programlarını tamamlayarak ilgili **alt disiplinlere özel uzmanlığı olan yüksek lisans derecesi** (Master of Science Arch, Master of Science veya Master of Arts) alırlar ve daha sonra doktora devam edebilirler.
- ç. Dört yıllık mimarlık programını tamamladıktan sonra **eğitim programı** ya da **tez aşamasında proje üretilen ve en az iki yıl süren programlarda** (yapı bilimleri, kültürel miras kültürel miras koruma, hesaplamalı tasarım gibi) **tezli yüksek lisans** yapan mezunlar, imza atma yetkisine haiz yüksek mimar unvanını alanlarla aynı **ön koşulu sağlarlar**. Bu mezunlar da en az 1 yıllık büro ve uygulama deneyimi sonrasında Mimarlar Odasına kayıt hakkı kazanırlar.
- d. Sadece dört yıllık mimarlık programını tamamlayanlar, mimarlık lisans derecesi olarak mimar olarak mezun olurlar. Ancak bu lisans diploması meslekte yetkinlik için aranacak diploma derecesi ön koşulunu sağlamaz. Lisans mezunu mimarlar bilgi ve becerilerine göre meslek alanı ile ilgili işlerde çalışırlar. Dört yıllık eğitim **akademik bir derece olarak** kabul edilmeye devam eder. Önerilen seçenekler aşağıda Şekil 1’de şematik olarak gösterilmiştir.



Şekil 1: Mimarlık eğitiminde lisans ve yüksek lisans dereceleri

- e. Beş yıllık mimarlık eğitimi verecek okullarda mimarlık programının bütünleşik olmasını sağlamak üzere **Mimarlık, Planlama ve Tasarım Enstitüsü** kurulması teşvik edilir.

3. Önerilen modelin mimarlık eğitiminin içeriğine ilişkin sunduğu öngörü ve olanaklar

Dünyada mimarlık eğitiminin değerlendirildiği güncel çalışmalarda mimarlık eğitim model ve yöntemlerindeki çeşitlilik açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Hatta bazı ülkelerde eş zamanlı olarak birden fazla eğitim modeli ve unvanı elde edilmesini sağlayan alternatifler vardır. Avrupa Birliği ülkelerinden Almanya, Macaristan, Litvanya, Makedonya, Hollanda, Polonya ve Slovenya modelleri buna örnek gösterilebilir.¹⁸ Önerilen değişiklik, bu yönde de alternatifler sunarak uluslararası örneklerle örtüşecektir.

Dört artı bir yıllık eğitim ile sağlanacak çeşitlilik, Türkiye'nin özgün kültürel, sosyal ve ekonomik şartlarının belirlediği sürdürülebilir bir değişimi sağlayacağı için, mimarlık mesleğinin bugünü ve geleceği açısından da önemlidir. Böylece, ülkemizde ihtiyaç duyulan daha nitelikli ve doğal çevre ile uyumlu yapıları çevrelerin oluşturulması, toplumsal yaşam kalitesinin artırılabilmesi için bunu gerçekleştirecek yüksek mimarların eğitimi sağlanacaktır.

Bunlara ek olarak, sürdürülebilirlik teması iklim krizi gibi tüm dünyayı tehdit eden sorunlara bağlı olarak yaşamsal bir öneme kavuşmuş ve bu durum yapıları çevre ile ilgili tüm disiplinlerin eğitim içeriğinde ciddi bir şekilde yeni düzenlemeler gerektirmiştir. Ayrıca bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, küresel salgın ile birlikte yaygınlaşan uzaktan eğitime bağlı olanaklar ve üniversite eğitiminin geleceği gibi konularda yaşanan değişim ve tartışmaların da, bu süreçte dikkate alınması bir zorunluluktur. Mimarlık eğitiminin beş yıla çıkarılması ile birlikte mimarlık eğitiminin içeriğinin de tartışmaya açılması kuşkusuz Türkiye için önemli bir fırsattır.

4. Uygulamaya geçilmesi için gerekenler

Mimarlık eğitim ortamının uluslararası ölçütlerle uyumlu hale gelebilmesi, "4+1" modelinin uygulamaya konulması için YÖK'ün bu öneriyi benimsemesi ve buna bağlı olarak 2008 yılında çıkarılan *Doktorluk, Hemşirelik, Ebelik, Diş Hekimliği, Veterinerlik, Eczacılık ve Mimarlık Eğitim Programlarının Asgari Eğitim Koşullarının Belirlenmesine Dair Yönetmelik*'in¹⁹ 9. Maddesinin 2. fıkrasında belirtilen "Mimarlık eğitimi, üniversitede tam gün üzerinden verilen asgari dört yıllık bir eğitimi kapsar" ifadesinin önerilen beş yıl (4+1) modeline uyum için kaldırılması gereklidir.

Bununla birlikte, mimarlık mesleğini uygulama yetkisini veren esaslar, 17.6.1938 tarih, 3458 sayılı *Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun* ile belirlenmiştir. Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, yukarıda açıklandığı üzere Türkiye'de mimarlık eğitimi veren tek kurum olan İstanbul'daki Güzel Sanatlar Akademisi'nde mimarlık eğitimi süresi beş yıldır. Kanunun 1. Madde, (b) fıkrasında yer alan "*Programlarının yüksek mühendis veya mimar mektepleri programlarına muadil olduğu kabul edilen bir ecnebi....yüksek mimar mektebinden diploma almış olanlara usulüne tevfikana verilecek ruhsatnameler*" ifadesi ise, kanunun Türkiye'de mimarlık yapabilmek için en az beş yıllık bir mimarlık eğitimi süresini ve "Yüksek Mimar" unvanına sahip olunmasını gerekli gördüğü şeklinde yorumlanabilir.

¹⁸ Bkz. Postacı.

¹⁹ T.C. Resmi Gazete. Doktorluk, Hemşirelik, Ebelik, Diş Hekimliği, Veterinerlik, Eczacılık ve Mimarlık Eğitim Programlarının Asgari Eğitim Koşullarının Belirlenmesine Dair Yönetmelik. 2.2.2008. Sayı:26775, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/02/20080202-9.htm>

5. Beş yıllık mezuniyet sonrası mesleğe kabul

Beş yıl sonunda tezsiz yüksek lisans programından alınacak mimarlık yüksek lisans derecesi, imza atma yetkisine haiz **yüksek mimar** olma ön koşullarından biridir. Bununla birlikte, mesleğe kabule ilişkin gerekli koşulların (büro ve uygulama deneyimi, sınav vb gibi) tanımlanma süreci mesleğe kabulü yapan Mimarlar Odası ve ilgili diğer bileşenlerle beraber eş güdüm içinde yürütülmelidir.

6. Dört yıllık lisans mezunlarının yetkileri

Bu düzenlemeyle, dört yıllık lisans derecesi sonunda mimarlık lisans derecesi ile mezun olanlar lisans derecesi ile kazanılan haklara sahip olurlar; yukarıda örnek olarak gösterilen ülkelerde olduğu gibi meslek pratiğinin içinde her sektörde görev alabilirler, akademisyen olmak için doğrudan yüksek lisans programlarına başvurabilirler.

Ancak, dört yıllık lisans derecesi imza atma yetkisine haiz **yüksek mimar** unvanını elde etmek ve yetkilerini kullanmak için gerekli koşulu sağlamaz. Bunun için lisans derecesi sahibi kişi, **beş yıllık eğitim veren bir mimarlık programında** yukarıda 2.a maddesinde belirtilen **beşinci yıl koşulunu** ya da **eğitim programı** ya da **tez aşamasında proje üretilen** ve **en az iki yıl süren programlarda tezli yüksek lisans** yapma koşulunu sağlamalıdır.

7. Değişikliğe dair kolaylaştırıcı unsurlar

Hedeflenen değişim sonrasında işleyişin nasıl olacağı ile ilgili yol gösterici ve kolaylaştırıcı unsurlar mevcuttur.

- a. Mimarlık Eğitimi Akreditasyon Derneği (MİAK) mimarlık bölümlerinin değerlendirilmesi ve eğitimde kalite standartlarının sağlanması için bir çerçeve sunmaktadır.²⁰ Bu anlamda MİAK akreditasyonu ve uluslararası akreditasyon almış ya da bu konuda girişimlerde bulunan bölümlerin altyapı ve insan kaynakları açısından beş yıllık eğitime geçmeleri daha kolay olacaktır. Akreditasyona hazır olmayan bölümler için de MİAK'ın sunduğu çerçeve hangi yönde iyileştirmelerin yapılması gerektiği konusunda yol göstericidir. Öte yandan, mimarlık eğitiminin beş yıla çıkarılması, MİAK'ın AB ve Kuzey Amerika'daki mimarlık okullarının akreditasyonu için şemsiye örgüt olan Canberra Accord'a²¹ üye olmasını olanaklı hale getirecektir.
- b. Değişikliğin daha sağlıklı yürütülebilmesi için MİDEKON öncülüğünde tüm mimarlık bölümlerinin de katkılarıyla bölüm açma ve eğitimi sürdürme konusunda yeni bir *asgari koşullar çerçevesi* oluşturulmuş ve YÖK'e sunulmuştur.²² Bu çerçevede bölümlerin kendilerini geliştirmeleri ve iyileştirmeleri için belirgin ölçütler getirilmektedir.

²⁰ http://www.miak.org/?p=sayfalar&sayfa_id=84

²¹ [Canberra Accord on Architectural Education, https://canberraaccord.org/](https://canberraaccord.org/)

²² Mimarlık Fakültelerinde bulunan Mimarlık, Şehir ve Bölge Planlama, Endüstriyel Tasarım, Peyzaj Mimarlığı ve İç Mimarlık bölümlerinin ortak platformlarıyla birlikte hazırlanarak MİDEKON tarafından kabul edilen ve dönem başkanı Prof. Dr. Neslihan Dostoğlu tarafından 28 Ekim 2021 tarihinde YÖK Başkanlığına iletilen *Midekon Lisans Programları Asgari Koşullar Komisyon* başlıklı bu çalışma ve ekleri daha önce Tıp, Mühendislik, Hukuk ve İlahiyat Fakültelerindeki bölümler için YÖK tarafından

- c. Mimarlar Odası çatısı altında mesleğe kabul ve mesleğin sürdürülmesi ile ilgili faaliyet gösteren iki ilgili organ bulunmaktadır. Bunlardan ilki meslekte sürekli gelişimi sağlamak ve özendirmek üzere kurulmuş olan Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi'dir (SMGM).²³ SMGM meslekte yetkinliklerin artırılması konusunda çalışmalar yürütmektedir. İkincisi ise Mimarlar Odası Mesleğe Kabul Kurulu'dur (MİMeKK). Mesleğe kabul konularında özellikle bu iki organın deneyim ve katkıları önemlidir.

Sonuç

Yukarıda ana hatları ile ortaya konulan değerlendirme beş yıllık mimarlık eğitiminin dünyanın hemen her ülkesinde görüldüğü gibi ülkemizde de bir zorunluluk olduğunu ortaya koymaktadır. Aslında yıllar öncesinde gerçekleştirilmesi gereken bu adım günümüz koşullarında mimarlık eğitimi camiasının acil olarak üzerine eğilmesi gereken bir sorun olarak karşımızdadır. Türkiye'de 140 yıldır verilen mimarlık eğitiminin birikimi ve potansiyeli, bu değişimi gerçekleştirmek için geçmişte olduğu gibi bugün de gerekli bilinç ve alt yapıya sahiptir.

Ülkemizdeki çağdaş yaklaşımı ve akreditasyon sürecini benimseyen devlet ve vakıf üniversitelerindeki mimarlık okulları etkin bir süreç yönetimi ile beş yıllık eğitime kolaylıkla uyum sağlayabilecek kapasitededir. Öte yandan son yıllarda sayıları hızla artan mimarlık okullarının bir kısmının ise gerek kadro yapısı ve gerekse sahip olduğu alt yapı olanaklarının istenilen düzeyde olmaması sebebiyle, ilk aşamada bu değişimi gerçekleştirmede bazı zorluklarla karşılaşmaları mümkündür. Ancak çözüm odaklı yaklaşımlarla bu zorlukların da kademeli olarak aşılması ve Türkiye'deki mimarlık eğitiminin uluslararası ölçütlerle uyumlu hale gelmesi için gerekli şartların oluşması mümkündür.

Önerilen değişimin gerçekleştirilmesi için ilk aşama olarak değerlendirilebilecek bu ön raporun mimarlık eğitiminin tüm bileşenlerinin aktif katılımıyla olgunlaştırılarak yakın bir gelecekte yetkili organ ve kurumlara sunulması hedeflenmektedir.

MİDEKON Yönetim Kurulu



Prof. Dr. Neriman ŞAHİN GÜÇHAN (ODTÜ), Başkan



Prof. Dr. Arda İNCEOĞLU (MEF), Başkan Yardımcısı



Prof. Dr. Fehmi DOĞAN (İYTE), Sekreter Üye



Prof. Dr. Ayşin SEV (MSGSÜ), Üye



Prof. Dr. Namık ERKAL (TEDÜ), Üye

benimsenen koşulları gözeterek tasarım odaklı eğitim veren Mimarlık Fakültesindeki bölümlerde eğitime başlamak için gerekli asgari öğretim üyesi sayısı ile birlikte mekânsal altyapıya ilişkin asgari koşulları tanımlar. Konuyla ilgili olarak 6 Aralık 2021'de göreve gelen MİDEKON Yönetim Kurulu YÖK Başkanlığından randevu talep edilmiştir. Aynı belge evrak sistemi sayısallaştığı için YÖK Başkanı Prof. Dr. Erol Özvar'a 8 Haziran 2023 tarihinde tekrar iletilmiş, ancak henüz bu konuda bir gelişme kayıt edilememiştir.

²³ <http://www.mimarlarodasi.org.tr/smgm/index.cfm>